

EVOLUCIJA STROKE IN NOVA DELOVNA PODROČJA GEODEZIJE

Jurij Režek

ORIS STANJA IN DOGAJANJA V PROSTORU

Slovenija po nekaterih značilnostih spada med razvite, postmoderne družbe. Zanje je značilno, kar je opaziti tudi v Sloveniji, da je prostor postal torišče različnih interesov, od razvojnih gospodarskih, okoljevarstvenih, družbenih, političnih. Značilnost teh interesov je, da so zelo dinamični, znatno bolj, kot so bili v obdobju družbenega planiranja. Ti interesi (zahteve, potrebe, pobude, posegi) so dinamični tako po času trajanja kot po svoji intenzivnosti. Pojavljajo in spreminjajo se hitro, hitreje, kot je bilo to značilno v modernih in tradicionalnih družbah, ko jih je bilo mogoče predvideti, zaznati in potem usklajevati prek togih, predpisanih in dolgotrajnih postopkov, pri čemer se je zanašalo na njihovo trajnost, predvidljivost in nespremenljivost.

Druga značilnost interesov po prostoru pa je ta, da jih izraža več udeležencev kot v preteklosti. Te zahteve so odziv na spremembe gospodarskih dejavnikov in investicijskih priložnosti, na spremembe v kakovosti okolja in na spreminjajoče se družbene razmere. Tisti, ki izražajo te interese, niso le njihovi legalni, za to po zakonu določeni nosilci ali demokratično izvoljeni pooblaščenca – sektorji državne uprave (ki imajo velikokrat nasprotujoče si težnje po prostoru). Vse večje možnosti in pristojnosti so dane subjektom lokalne samouprave (posebej s prenosom nekaterih pristojnosti iz državne na lokalno raven). Različne interese izražajo tudi razne ad hoc organizirane družbene in socialne skupine, gospodarski subjekti, nosilci javnega interesa, v njih pa sodelujejo tudi posamezniki, razne institucionalizirane skupine posameznikov in civilna družba nasploh.

Kompleksnost tega dogajanja je prerasla raven, ko je mogoča orientacija in usmerjanje na podlagi absolutne večinskosti in strokovnosti, pojavlja se potreba po sposobnostih usklajevanja, prilagajanja in iskanja v danem trenutku najboljše rešitve. Povečuje se zahtevnost in zapletenost upravljanja s prostorom in načrtovanja njegove najbolj učinkovite rabe, ki mora na eni strani oblikovati in upoštevati strateške in politične usmeritve ter javni interes, na drugi strani pa tudi potrebe nižjih ravni oblasti, pobude lokalnega prebivalstva in posameznih skupin. Kakršna koli drugačna opredelitev vodi na eni strani do avtoritarnosti in arogance, na drugi pa do nezadovoljstva, neizkoriščanja endogenih potencialov in marginalizacije.

Tem dejstvom je sledila tudi nova zakonodaja na področju urejanja prostora z uvajanjem novih

inštrumentov, z novo razporeditvijo pristojnosti, s transparentnostjo delovanja in zagotavljanjem udeležbe javnosti v procesih urejanja prostora.

EVOLUCIJA STROKE

Iz povedanega izhaja, da je v postmoderni družbi povečana potreba po povezovanju in sodelovanju več strok na področju urejanja prostora in da je preživeto mišljenje (kar ni očitek nobeni stroki, le poudarek splošne ugotovitve), da je ena stroka zmožna in sposobna obvladovati vsa sodobna dogajanja v prostoru. Spremljanje dinamičnih stanj in usklajevanje različnih interesov presega vedenja in znanja, ki jih nudi posamezna stroka in njena posamezna specializirana področja. Mesto pri urejanju prostora najdejo tako ekonomija (makroekonomija in regionalna ekonomija), geografija (regionalno planiranje), urbanizem, arhitektura in oblikovanje krajine (oblikovanje urbanega prostora, objektov in naravnega prostora), varstvo okolja in tudi druge stroke s svojimi specializiranimi vejami. V novi paradigmi (ideologiji) trajnostnega razvoja postaja potreba po njihovem povezovanju in sodelovanju (integriranosti) vse večja in njihovo nepovezovanje in nesodelovanje vse pomembnejši razlog za krizo identitete posamezne stroke, njihovo skupno neučinkovitost in posledično za deficit na področju urejanja prostora. Vse te stroke v novih razmerah, ki so nastale zaradi objektivnega razvoja in sprememb (evolucije) družbenih razmerij (in posledično novih zakonskih dejstev), iščejo vsaka zase novo mesto v teh spremenjenih razmerah ter nova področja delovanja in lastnega razvoja. Saj vsaka stroka brez težnje po lastnem razvoju, napredku in izkoriščanju priložnosti izgubi pravico do obstoja in je obsojena na propad.

Postajata očitni dve stvari: da na eni strani obstaja potreba po tem, da posamezna stroka spozna in razume svojo novo vlogo v spremenjenih razmerah. V ta namen je treba preseči tradicionalne 'vrtičkarske' razmejitev med strokami, si prizadevati za spoznavanje delovnih področij in legitimnih razvojnih teženj drugih strok in s tem tudi omogočiti redefiniranje (ponovno definiranje) svoje lastne vloge. Na drugi strani pa se pojavlja potreba po vse večji specializaciji, istočasno pa je opaziti pojavljanje »vmesnih« prostorov med delovnimi področji posameznih strok in specializiranih vej.

Mogoče je torej ugotoviti potrebo po povezovanju med strokami in s tem po zapolnjevanju prostora med njimi. Tako zapolnjevanje prostora je priložnost in potrební pogoj za njihovo boljše in učinkovitejše dopolnjevanje in medsebojno povezovanje (integracijo). Problem pa je v tem, da vsaka od »sosednjih« strok le s težavo sama zase (intravertirana) definira povezave med obema oziroma s težavo sama zase izrazi zahteve ene proti drugi (na primer regionalno planiranje in ekonomija, geodezija in prostorsko planiranje). Gre za področje **(i) interdisciplinarnosti**.

Na drugi strani se med delovnimi področji posameznih strok odpirajo nova področja, **(ii) »niše«**. V povezovanju in sodelovanju med strokami se bodo namreč našla področja, ki niso v naprej (a priori) lastna niti eni niti drugi stroki. Na te »niše« v iskanju (nove) lastne identitete in zaradi upravičene težnje po lastnem razvoju in iskanju novega položaja kandidira več strok in vsaka ima iz svojega gledišča upravičen in legitimen interes.

Področje, na katerem je dejavna geodezija in ki je njena izvirna pristojnost, je tradicionalno jasno in nesporno. Gre za področja geodetskih meritev, kartografije in zemljiškega katastra. Vsa

ta doživljajo preobrazbo in napredek, ki je predvsem posledica tehnološkega napredka, in zahtevajo njeno poglobljanje v novih metodah in tehnikah, seveda na osnovi dosedanjih dognanj. Gre torej za potrebo po povečani stopnji **(iii) specializacije**.

Pojavljajo pa se tudi povsem nova, a sedanjim delovnim področjem sorodna področja dela. Gre torej za »naravno« širitev obsega del, za **(iv) naravni prehod** na nova, dodatna, a podobna področja dela, ki uporabljajo podobne metode dela, kot že obstajajo znotraj stroke. Gre za vsebinsko širitev na podobna delovna področja in brez konkurence s strani drugih strok.

NEKAJ PRIMEROV NOVIH DELOVNIH PODROČIJ GEODEZIJE

Iz prvega vidika o evoluciji stroke oziroma delovnega področja geodezije je mogoče ugotoviti, da so očitna nekatera področja, na katerih bi se morali geodeti bolj približati drugim strokam. Najbolj očitno se zdi področje prostorskega načrtovanja.

Na primer: brez ustreznih geodetskih podlag (za pripravo prostorskih aktov države, lokalnih skupnosti) očitno ne gre (v tem prepričanju nas utrjujejo dejavnosti in projekti geodetske uprave). Vprašanje pa je, kakšne geodetske podlage so ustrezne. Za iskanje odgovorov je s strani geodetov potrebno poznavanje dela načrtovalcev prostora in s strani prostorskih planerjev poznavanje geodetskih podatkov in tehnik prikazov prostorskih podatkov.

Drugi primer: načrtovanje prostora izgublja poudarek na oblikovanju prostora oziroma njegovih posameznih sestavin (ali bolje rečeno - k temu se dodaja še nekaj drugega). Očitna postaja potreba po vzpostavitvi sistema konkretnih pokazateljev (indikatorjev ali kazalcev) stanj in dogajanj v prostoru (tako opisnih kot količinskih), ki bodo omogočali ne le zaznavanje, temveč tudi spremljanje stanj in dogajanj v prostoru, omogočali napovedi in služili v podporo odločanju. Priprava takega seznama in metodologije je v delu na uradu za prostorski razvoj, pri zagotavljanju podatkov in pri pripravi metodoloških listov za celo vrsto kazalcev pa bo pomembno vlogo odigrala tudi geodezija s svojimi prostorskimi (topografskimi, nepremičninskimi in drugimi) podatki.

Tretji primer: Geodezija zagotavlja tudi del strokovnih podlag za pripravo planskih aktov. Katere so potrebne, ali so obstoječe ustrezne, ali je potrebna njihova prilagoditev - in tako dalje - pa so vprašanja, na katera niti geodezija sama in na drugi strani niti sami prostorski planerji ne morejo dati odgovora.

Četrty primer: položaj geodetov pri oblikovanju in vzpostavljanju sistema zbirk prostorskih podatkov. (Opomba: vsi navedeni primeri izhajajo tudi iz nove zakonodaje.)

Vsi navedeni primeri sodijo v področje **(i) interdisciplinarnost**.

Podobno bi lahko razmišljali o področju zemljiške politike in vrednotenja nepremičnin (na državnem, regionalnem in lokalnem nivoju). Gre za novo področje, na katerem sicer sodeluje več strok (o tem smo že večkrat pisali v Geodetskem vestniku). Tudi tu lahko geodezija najde priložnost za lastni razvoj in uveljavitev. Ta področja spadajo v skupino **(ii) »niše«**. Samo področje masovnega vrednotenja pa je na prvi pogled le tehnika in metoda ali pa strokovna poglobitev

enega od inštrumentov zemljiške politike, torej skupine del, ki spadajo med **(iii) specializacije**. Primeri za to so lahko še drugačno definiranje georeferenčne osnove, novi načini materializacije koordinatnega sistema in določanje položaja (triangulacija, trilateracija, satelitske tehnike). Podobno je mogoče razmišljati tudi o področju **(iv) naravni prehod**, s primeroma zemljiškega katastra in novega področja katastra stavb, kartografije in področja topografskih bazah podatkov.

ZAPOSLEJIVOST GEODETSKIH STROKOVNJAKOV IN PERSPEKTIVE

Večkrat smo priča razpravam in mnenjem o vse manjši potrebi po geodetskih strokovnjakih klasične izobrazbe in njihovi vse manjši zaposljivosti. Razmišljanja o potrebah po geodetskih strokovnjakih, ne da bi upoštevali evolucijo stroke in nove priložnosti, ki se odpirajo ob tem, so kratkovidna in s svojo intravertiranostjo demotivirajo. Če pa bi razširili navedena in še nepopolna in ne dokončno izoblikovana razmišljanja, jih oplemenitili z odprto razpravo in ocenili nove razmere v stroki sami, torej na eni strani potrebe:

- po novih metodah, tehnologijah in sorodnih delovnih področjih (po nakazani razdelitvi v skupinah potrebnih specializacij in naravnem prehodu na nova delovna področja) in
- na drugi strani širše razmere na področju urejanja prostora (torej interdisciplinarnost in nove niše),

bi lahko v nadaljevanju tudi ocenili potrebe po vrsti in številu geodetskih strokovnjakov, ki bi ustrezali tem, novo definiranim razmeram.

Če na hitro razmišljamo samo o področju urejanja prostora, bi lahko ugotovili, da bi na regionalni ravni (na primer 12 regij), pa tudi v pomembnejših lokalnih skupnostih (treba je predhodno ugotoviti merila za pojem »pomembnost«) (na primer 50) moral sodelovati tudi geodet z interdisciplinarnimi znanji prostorskega planiranja in zemljiške politike. Torej gre skupaj za 62 potencialnih novih delovnih mest.

V kolikor bi uspeli z analitičnim pristopom oceniti vsa potencialna (nova) delovna področja, bi lahko prišli do popolnoma drugačne slike o potrebah po geodetskih strokovnjakih, kot jo imamo danes. In če bi analiza temeljila na realnih predpostavkah, bi nam ta slika pokazala novo perspektivo in bodoče mesto geodezije in geodeta ter našo vlogo v družbi.

PREMISLEK O NOVIH ŠTUDIJSKIH PROGRAMIH

Usposobljenost, ki jo danes geodet pridobiva predvsem za delo na področjih sodelovanja in povezovanja z drugimi strokami, je predvsem interdisciplinarni podiplomski študij (na primer prostorskega in urbanističnega planiranja). Taka, interdisciplinarna usmeritev je pomembna tudi za »odkrivanje« niš, kjer lahko bodisi samostojno, bodisi z drugimi strokovnjaki poiščemo svoje možnosti. Zato moramo biti pri oblikovanju takega študijskega programa in pri njegovi izvedbi ustrezno zastopani tudi geodeti.

V manjšem obsegu pa je treba podobna znanja (vedenja), kot so navedena zgoraj, zagotavljati tudi prek dodiplomskega študija geodezije. Geodet, ki je tudi »prostorec« in »upravljevec prostora«, mora biti sestavina lika sodobnega geodeta. Ob tem je na dodiplomski ravni seveda treba pridobiti

tudi specialna znanja, lastna osnovnemu pojmovanju geodezije (vendar na tem v prispevku ni poudarek).

Poleg navedenega pa obstajajo tudi potencialno pomembna področja dela geodeta, na primer področje zemljiške politike. Področje vrednotenja nepremičnin, ki je podlaga za nekatere inštrumente zemljiške politike (od katerih je eden tudi davek na nepremičnine) in ki predstavlja »nišo«, bi bilo tudi vključeno v tak, specialistični študij. O področju specialističnega študija zemljiške politike (ali širše: zemljiškega managementa) že potekajo zelo intenzivna razmišljanja, oblikovani so celo konkretni predlogi. Najbrž pa obstaja še kakšno delovno področje, ki bi si v bodoče zaslužilo podobnega obravnavanja, torej kot specializacija po dodiplomskem študiju.

Skratka, geodet »prostorec« in »zemljiški manager« je dejstvo in te priložnosti ne bi smeli lahkomišelnostno zanemariti.

V kolikor bi se našli še kolegi, ki premorejo zadosti poznavanja in odprtosti, s katerimi bi podobno razmišljali tudi o nekaterih drugih področjih, in s pomočjo katerih bi lahko bolj celovito obravnavali prenovu študijskih programov na nakazani način, bi lahko sestavili seznam potrebnih (potencialnih) vsebin in programov izobraževanja. Ob tem pa ne gre pozabiti tudi na bolj neformalna usposabljanja, ki vodijo k pridobivanju usposobljenosti na posameznih področjih in bi jih lahko zagotavljali prek Izobraževalnega središča za geomatiko; seveda v povezavi in sodelovanju predvsem z matično fakulteto. Organizacijsko obliko za to torej že imamo.

PREDLOG

Nakazana razmišljanja vodijo k celostnemu obravnavanju perspektiv in priložnosti geodetskih strokovnjakov, evolucije stroke in naših perspektiv. Iskanje novega položaja vsake stroke (in tudi vsakega družbenega organizma) je predvsem analitično delo (ocena razmer, sposobnosti in oblikovanje ciljnega bodočega položaja), pri čemer pa je v ta razmišljanja pomembno vključiti tudi izkustveno komponento. Pojavljajo se (in se bodo tudi v prihodnje) trenutne priložnosti po izvedbi del, ki jih lahko izkoristijo geodetska podjetja. Ta področja lahko postanejo tudi trajna področja delovanja geodetov. V kolikor bo tudi zasebni sektor uspešen pri izvajanju del, bo tudi ta del geodezije pripomogel k sestavljanju novega, sodobnega lika geodeta. Sistematični pristop pri tem bil lahko naslednji:

- ocena stanja v stroki (absolutno, ne le v Sloveniji) in novega stanja v prostoru, ki se vzpostavlja na podlagi novih družbenih razmer,
- ocena evolucije stroke in potreb po:
 - (i) interdisciplinarnosti,
 - (ii) novih področjih (»nišah«),
 - (iii) specializacijah,
 - (iv) naravnem širjenju področij dela,
- pregled inštitucij in drugih subjektov, ki so dejavni na identificiranih področjih,
- potrebe po kadrih na podlagi analize ugotovljenega in končno

- naš odziv (predlog) po došolanju, izpopolnjevanju in preoblikovanju (šolskih) (študijskih) programov za prihodnost (ob čemer je treba preveriti tudi stanje ponekod v tujini, predvsem na študijskih programih).

PRIPADNOST IN SAMOZAVEST STROKE

Za sodobno družbo je značilna splošna dezintegracija in izguba skupne identitete, vendar pa je s tem povezana tudi izguba posamezne, osebne samozavesti. Za uspešno in celovito oblikovanje lastne osebnosti in lika je nujno potrebno povezovanje in sodelovanje. Človek kot posameznik ne more razviti zrele in celovite osebnosti, ne da bi bil tudi socialno bitje. Zato izguba pripadnosti pomeni tudi izgubo dela lastne, osebne identitete.

Podobno velja tudi za strokovno delovanje. Neupoštevanje spremenjenih družbenih razmer in tradicionalistično razmišljanje o stroki vodita v krizo in izgubo identitete stroke kot celote in posameznika, njenega pripadnika. Za oblikovanje osebne strokovne samozavesti in samozavesti stroke je torej potrebno povezovanje in sodelovanje, kar posledično vodi do večje identifikacije s stroko in do povečane pripadnosti do nje. Vendar pripadnost ne pomeni le »napajanje« vsakega posameznika iz nekega obstoječega (strokovnega) povprečja, pomeni tudi sposobnost dviga nad to povprečje, premagovanje tega povprečja z lastnimi stališči in dejavnostmi, dvig povprečja in s tem tudi oblikovanje novega lika posameznega pripadnika. Ali ni prav v teh sposobnostih prava veličina stroke?

Jurij Režek, univ. dipl. inž. geod.

Geodetska uprava Republike Slovenije,
Zemljemerska ulica 12, SI-1000 Ljubljana
E-pošta: jurij.rezek@gov.si